

'Ziek zijn voelt beter dan werkloos'

→ Judith Elshout: 'Als solliciteren niets oplevert, gaan mensen denken dat het aan hen ligt.'

Eva Plevier

AMSTERDAM

NOUSCHKA VAN DER MEIJDEN

Na een lange tijd in de bijstand willen mensen minder graag aan het werk, blijkt uit cijfers die het CBS gisteren publiceerde. Als belangrijkste reden zeggen ze te ziek zijn of zich te ziek te voelen om te werken. Socioloog Judith Elshout deed onderzoek naar de ervaringen van langdurig werklozen.

Het werd vooral een onderzoek naar het behoud van zelfrespect in een veeleisende samenleving. Op 10 juni promoveerde Elshout op dit onderwerp aan de Universiteit van Amsterdam. "Werklozen willen juist heel graag aan het werk," zegt Elshout. "Ziek zijn is een overlevingsstrategie."

U sprak met mensen die al meer dan een jaar geen werk hadden. Wat doet langdurige werkloosheid met mensen?

"Werkloosheid levert veel druk op, ook op het zelfrespect dat mensen hebben. De norm in de

samenleving is betaald werk en je wilt er alles aan doen daaraan te voldoen. Daarboven leven we ook nog eens in een prestatiesamenleving, waarin het idee bestaat dat je succes in eigen hand hebt. Als je faalt, is dat je eigen schuld. Dit doet veel met het gevoel van eigenwaarde van werkloze mensen. "Ben ik dan niet goed genoeg?" wordt de overheersende emotie."

CBS-cijfers laten zien dat de wens om te werken met de tijd significant afneemt. Hoe verklaart u dat?

"Werkloze mensen voelen een grote afstand tussen waar ze willen staan in het leven en waar ze daadwerkelijk staan. Mensen die net werkloos zijn proberen deze afstand te overbruggen door heel hard naar werk te zoeken. Zij hebben de hoop dat het goed komt. Maar als al dat solliciteren steeds maar niets oplevert, gaan mensen denken dat het aan henzelf ligt. Het is net als een relatie: als je steeds wordt afgewezen, ga je geloven dat er iets mis met je is. Op dat moment gaan mensen op zoek naar andere manieren om die afstand te overbruggen. In plaats van naar werk te blijven zoeken, passen ze hun verwachtingen aan."

En worden ze ziek, zoals de cijfers van het CBS suggereren?

"Vanuit de samenleving is er meer waardering voor mensen die arbeidsongeschikt zijn dan voor mensen die geen baan hebben. Ik zeg absoluut niet dat al die mensen niet ziek zijn. Maar een erkende diagnose voelt een stuk beter dan het idee dat mensen je gewoon niet willen hebben terwijl je fysiek gezond bent. Ziek zijn houdt je eigenwaarde intact. Maar ik geloof dat veel van deze mensen eigenlijk heel graag zouden willen werken."

Het systeem eist van bijstandontvangers dat ze blijven

solliciteren en soms een tegenprestatie leveren. Welk effect heeft dat op mensen die dat voor een lange periode doen?

"Ik zie dat mensen dit als een straf zien. Het moeten blijven zoeken wordt als vernederend ervaren; als een constante bevestiging dat ze niet hun best doen. Het is helemaal niet gek dat je iets moet doen voor een uitkering, maar het is heel belangrijk om mensen in hun waarde te houden. Een uitkering krijgen en dan een tegenprestatie leveren is een heel andere beleving dan het hebben van een baan. Bij een echte baan is een salaris het symbool dat je gewaardeerd wordt voor jouw vaardigheden. Bij een tegenprestatie voel je je al rot omdat je geen baan hebt en dan moet je ook nog eens werk leveren als straf voor dit falen."

"Vaak is het werk dat ze moeten doen ver onder hun niveau. Neem het voorbeeld dat mensen als tegenprestatie post moeten bezorgen, terwijl ze vroeger zelf postbode waren. Dat werkt demotiverend. Vooral als andere mensen wel gewoon voor dat werk worden betaald."

"Het systeem bevestigt en versterkt het gevoel dat ze luie uitkeringstrekkers zijn die met een biertje op de bank zitten. Het is natuurlijk extreem contraproductief als mensen zich ziek gaan melden om maar niet meer aan dit systeem deel te nemen."

Cijfers CBS

Uit onderzoek van CBS blijkt dat bijna de helft van de bijstandontvangers niet kan of wil werken. Onder mensen die al drie jaar bijstand ontvangen wil 41,3 procent nog aan het werk. De meeste overigen noemen ziekte als reden waarom ze niet meer willen of kunnen werken. Van de mensen die één jaar of korter in de bijstand

zitten wil 72 procent nog werken.